

DISTINCTIVE FEATURES OF THE UZBEK MODEL OF A SOCIAL STATE

Qudratov Baxtiyor
Independent Researcher
Gulistan State University
Gulistan City
Uzbekistan

IJTIMOYIY DAVLATNING O'ZBEK MODELINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Qudratov Baxtiyor
mustaqil izlanuvchisi
Guliston davlat universiteti
Guliston
O'zbekiston

Insoniyat sivilizatsiyasining rivojlanishi juda murakkab, ko'p qirrali jarayon bo'lib, u hech qachon to'xtamaydi, taraqqiyot yutuqlarini oshiradi va umuman oddiy bo'lmagan muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu jarayonning ko'plab tarkibiy qismlari orasida ijtimoiy komponent o'zining hal qiluvchi ahamiyati bilan ajralib turadi. Ijtimoiy kompleksdagi har qanday buzilish odamlar taqdirida og'riqli iz qoldiradi.

Biz o'tmishda XXI asrga xos bo'lgan ijtimoiy rivojlanish tendensiyalari va qonuniyatlarini topa olmaymiz. Yangi davr jamiyatga qiyinchilik tug'diradi, o'z ustuvorliklarini yaratadi va ularga adekvat bo'lgan nazariy umumlashtirish va bashoratlarni talab qiladi. Biroq, aynan ijtimoiy majmuada har qanday davrda ham - o'rta asrlarda ham, XXI asrda ham, kelajakda ham rivojlanishning tabiati va sur'atlarini, shu jumladan odamlar o'rtasidagi munosabatlarni, sifatni sezilarli darajada belgilaydigan ko'plab vaziyatlar yuzaga keladi. Bu huquqlari teng himoya qilinadigan turli xil mulk shakllarini yarashtrish, shaxsiy manfaatlarni tanlash erkinligi, davlat farovonligidan teng foydalanish imkoniyati va boshqalar. Shu sababli, ijtimoiy taraqqiyotga ko'rsatilgan holatlarni tahlil qilmasdan turib, iqtisodiy tahlilni amalga oshirib bo'lmaydi. O'zbekiston iqtisodiyoti islohotlarning yangi, bozorga yo'naltirilgan bosqichida. Biroq, bu islohotlar o'z-o'zidan respublika taraqqiyotining maqsadi emas. Ularning asosiy vazifasi fuqarolar farovonligini rivojlantirishdan iborat. Shu bois mamlakatdagi vaziyat islohotlar vektorini zudlik bilan ijtimoiy yo'nalishga burishni taqozo etmoqda. "Yangi O'zbekistonda fuqarolari uchun xavfsizlik tarmog'ini yaratish va qashshoqlik, tengsizlik va ijtimoiy chetlanishni kamaytirishni shakllantirishda ijtimoiy davlat tamoyilining ahamiyatini o'rganish, rivojlangan ijtimoiy davlat modellari bilan taqqoslash, hamda uning kelajakdagi holatini bashorat qilish imkoniyatlarini amaliyotiga joriy etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi. Ijtimoiy davlati nazariyasi uzoq tarix va xilma-xil qarashlarga ega bo'lib, u turli nuqtai nazar va yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Ijtimoiy davlati nazariyasi qamrab oladigan asosiy mavzulardan ba'zilarini tadqiqot mavzusi doirasida o'rganib kelinmoqda"¹.

Iqtisodiyotda demokratlashtirish va bozor asoslarini rivojlantirish kursini saqlab qolish, hal qiluvchi darajada, jamiyatni birlashtirish va mamlakatni barqaror rivojlanish trayektoriyasiga olib chiqishga qodir bo'lgan ijtimoiy strategiyani amalga rivojlantirishga bog'liq.

Mamlakat mustaqilligining dastlabki yillarida hukumat faoliyatida faol ijtimoiy siyosat unsurlari amalda yo'q edi, iqtisodiyot sohasida ko'rilayotgan chora-tadbirlarning ijtimoiy oqibatlari hisobga olinmadi. Natijada, respublika aholisi ilgari erishilgan turmush darajasining ko'plab muhim parametrlaridan, rivojlanishsiz mahrum bo'ldi, lekin "o'z hayotini saqlab qolish" masalasini hal qilish tomon tashlandi.

Shavkat Mirziyoyev hokimiyat tepasiga kelganidan keyingina hayot uchun kurash davrini asta-sekin tark etib, mamlakatni barqaror rivojlanish strategiyasi sari siljitish mumkin bo'ldi. 2016 yildan boshlab mamlakat iqtisodiyoti barqaror o'sishni ko'rsatdi. Iqtisodiyotda kuzatilayotgan qulay tendensiyalar aholi farovonligining makroiqtisodiy ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatdi va mamlakat aholisining ishbilarmonlik faolligini jonlantirdi.

O'zbekiston fuqarolari, asosan, asta-sekin davlat siyosatining iqtisodiy passiv obekti bo'lishdan to'xtamoqda. Yopiq iqtisodiyotga xos homiylik va paternalizm illyuziyalari endi o'tmishda qoldi. Biroq, makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning

¹ Anarbayev J.B. o'g'li ijtimoiy davlat nazariyalari // sai. 2024. №Special Issue 19. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ijtimoiy-davlat-nazariyalari> (дата обращения: 27.09.2024).

ijobiy dinamikasiga qaramasdan, iqtisodiy rivojlanishdagi foydali ijtimoiy samaradorlik koeffitsiyenti kutilganidan past bo'ldi. Ko'pgina ijtimoiy muammolar, jumladan, aholining daromadlari bo'yicha yuqori tabaqalanishi, iqtisodiyotning bir qator tarmoqlarida ish haqining pastligi, qashshoqlikning yetarli darajada yuqoriligi, ijtimoiy infratuzilma institutlari samaradorligining zaifligi va shu sababli, aholining daromadlari bo'yicha past sifati va hajmi ular tomonidan ko'rsatilayotgan xizmatlar hamon dolzarbligicha qolmoqda.

Oxirgi yillarda ikkita juda muhim dasturiy hujjat – “Qashshoqlikni qisqartirish va iqtisodiy rivojlanish sohasidagi Davlat dasturi” va “O'zbekiston Respublikasi hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish Davlat dasturi” qabul qilindi va u izchil amalga oshirilmoqda. Ushbu hujjatlarning umumiy yo'nalishi bozor iqtisodiyotining rivojlanishida ijtimoiy muammolarga ustuvor ahamiyat berish, aholi turmush darajasini barqaror rivojlantirishni ta'minlash, aholi farovonligi darajasi bilan yetakchi davlatlar darajasi o'rtasidagi keskin tafovutni jadal sur'atda shakllantirish orqali kamaytirishga qaratilgan. Bu masalani hal etishda qulay ishbilarmonlik va investitsiya muhitini yaratish, makroiqtisodiy va tarkibiy siyosatga to'xtalib o'tildi.

Islohotlarni muvaffaqiyatli davom ettirishning zarur sharti bu yerda ijtimoiy siyosatning o'rni va rolini aniq va xolisona belgilashdir. Ijtimoiy siyosatning asosiy tarkibiy qismlari - bu ijtimoiy siyosatning davlat strategiyasini ishlab chiqish va amalga rivojlantirish, ijtimoiy siyosatning davlat ustuvor yo'nalishlarini belgilash va butun ijtimoiy siyosat jarayonini strategiya va ustuvorliklarga yo'naltirishdir.

Mamlakatimizning so'nggi o'n yillikda bosib o'tgan yo'li tarixiy taraqqiyotning yangi bosqichida bo'lgan ijtimoiy siyosatning bozor modelining zamonaviy konsepsiyasiga tayangan holda ijtimoiy strategiya masalasini ko'tarish zaruratini tug'dirmoqda. Bunday ijtimoiy strategiyani ilgari surish yangi qiyin ijtimoiy talablarni tushunish bilan shartlangan. Shunday qilib, Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan tasdiqlangan “O'zbekiston Respublikasi hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish Davlat dasturi”da aholi turmush darajasini yanada rivojlantirish masalasi keskin belgilab berilgan. Shu nuqtai nazardan, 2026 yilga kelib respublika yalpi ichki mahsulotini ikki baravar rivojlantirish qat'iy talabga aylanib bormoqda. Respublika taraqqiyotining intensivlashuvi tegishli makroiqtisodiy strategiya ushbu imperativga javob berishi kerak, bu talab qiladi

Dasturda ilgari surilgan milliy ijtimoiy rivojlanish yo'nalishlarini konkretlashtirish kerak. Bugungi kunda ijtimoiy muammolarni hal qilish bo'yicha yangi proyeksiya o'rinlidir. Yangi prognoz zaruriyati respublikadagi ijtimoiy rivojlanish xarakteridagi tub o'zgarishlardan, bugungi ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatning xususiyatlaridan va uning yaqin istiqbollardan kelib chiqadi. Bizning fikrimizcha, O'zbekistonning o'tish davri uchun quyidagilarni o'z ichiga olgan ijtimoiy doktrinaning rivojlanishi bu yo'nalishda muhim qadam bo'lishi mumkin.

Ijtimoiy ta'limot respublikaning o'tish davri uchun ijtimoiy siyosati haqidagi eng umumiy, konseptual g'oyalarni o'zida mujassam etgan.

Ushbu davlat-ijtimoiy hujjatda insonning hayoti va jamiyatdagi mavqei bilan bog'liq masalalar - mehnat sharoiti va ish haqi, moddiy ijtimoiy davlat va xizmatlar iste'moli, aholini ijtimoiy muhofaza qilish, sog'liqni saqlash, ta'lim, oila munosabatlari, dam olish, ma'naviy rivojlanish bilan bog'liq masalalar o'z aksini topishi kerak. shaxsiyat. O'zbekistonning alohida qonun hujjatlarida belgilangan, shuningdek, respublika, uning fuqarolari va turli ijtimoiy qatlamlari oldida turgan chuqur ijtimoiy muammolarni hal qilishga qaratilgan uzoq muddatli Davlat dasturlari uchun asos bo'lishi mumkin bo'lgan qoidalar majmuasi ushbu hujjatga kiritilishi kerak. .

Ijtimoiy ta'limotda respublikaning ijtimoiy muammolari va ularni hal qilish yo'llarining aniq, mantiqiy sxemasi ko'rsatilishi kerak. Tashqi, iqtisodiy, ekologik va boshqalar. Siyosat bo'yicha xuddi shunday doktrinal hujjatlarga mos keladigan ushbu hujjat O'zbekistonning mamlakat hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish Davlat dasturida e'lon qilingan rivojlanish strategiyasini yakunlashga yordam beradi. Ijtimoiy siyosat iqtisodiy islohotlar strategiyasi bilan ko'proq bog'liq. Bir tomondan, islohotlar odamlar hayotini yaxshilashi, ijtimoiy siyosat uchun kengroq maydon yaratishi kerak bo'lsa, ikkinchi tomondan, jadal ijtimoiy siyosat yutuqlari va bu boradagi jiddiy sifat taraqqiyotini nazarda tutmasdan turib, iqtisodiyotda tub o'zgarishlarni kutish qiyin”. Kelajak avlodlar oldidagi mas'uliyatini anglagan, barqaror rivojlanish strategiyasini yaratish bo'yicha tegishli xalqaro majburiyatlarni o'z zimmasiga olgan mamlakatimiz bu talablarni, eng avvalo, odamlar ehtiyojlari bilan bevosita aloqador bo'lgan ijtimoiy majmuada hisobga olishi kerak. Ijtimoiy doktrina kabi yirik hujjatni tayyorlashda mavzu muammosini, ya'ni ushbu ta'limotni amalga rivojlantirishi lozim bo'lgan ijtimoiy institut muammosini e'tibordan chetda qoldirib bo'lmaydi. Ko'rinib turibdiki, faqat davlat o'z hokimiyati shaklida ijtimoiy sohadagi kuchlarni birlashtirish vazifasini o'z zimmasiga olishga qodir yagona shunday institut bo'lishi mumkin.

Davlat barcha fuqarolarning ijtimoiy hamjihatligi va tinchligi uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olgan asosiy ijtimoiy institut va shuning uchun keng ma'noda ijtimoiy siyosatning asosiy subekti sifatida gapirganda, biz ijtimoiy davlatni rivojlantirish konsepsiyasiga yaqinlashamiz. Avvalo, quyidagilarga e'tibor qaratamiz. Fan metodologiyasida tajribaga murojaat qilmasdan ilmiy bilimlarning mantiqiy izchilligi va to'g'riligini baholashning ko'plab usullari mavjud. Bu

usullarning eng muhimi umumiy haqiqat nazariyasining mavjudligi bo'lib, undan alohida tushunchalarning haqiqiyliги haqidagi xulosalar chiqariladi. Ijtimoiy siyosatning bunday umumiy nazariyasi, shubhasiz, ijtimoiy-huquqiy davlat konsepsiyasidir. Globallashuv va har bir mamlakatning madaniy-tarixiy o'ziga xosligini anglash sharoitida insoniyat sivilizatsiyasi rivojlanishining umumiy qonuniyatlarini ham, har bir mamlakatning xususiyatlarini ham hisobga oladigan ijtimoiy davlat nazariyasi ijtimoiy tushunchalar mavjud bo'lgan nazariy makon vazifasini bajaradi.

Biroq, bu tushunchaning qariyb bir yarim asrlik tarixi va ko'plab ilmiy tadqiqotlar, nashrlar va ilmiy maktablar mavjudligiga qaramay, jahon fanida ijtimoiy davlatning mohiyati va real mazmuni ko'p jihatdan noaniqligicha qolmoqda. Bu noaniqlik davlat - ijtimoiy davlat, ijtimoiy huquqiy davlat, ijtimoiy davlat, "umumiy ijtimoiy davlat jamiyati" ning ushbu sifatini ifodalash uchun yetarli darajada farqlanmagan sinonimiya tartibi bilan bog'liq. Bundan tashqari, davlatning o'ziga xos turi bo'lgan ijtimoiy davlat hodisasini inkor etuvchi yetarlicha keng tarqalgan fikr bor - "har bir davlat o'z yo'nalishi bo'yicha ijtimoiy yo'naltirilgani kabi har bir davlat tabiatan ijtimoiydir. Shu sababli, rasmiy mantiq nuqtai nazaridan, bunday xulosa chiqarish qonuniydir: zamonaviy dunyo - bu ijtimoiy siyosat yurituvchi ijtimoiy davlatlar jamiyatidir. Biroq adabiyotlardan ma'lumki, bunday yondashuv "... bizni ijtimoiy davlatning mohiyatini tushunishga yaqinlashtirmaydi".

Bizning nazarimizda ijtimoiy davlat jamiyat evolyusiyasining ma'lum bir tarixiy bosqichida, tegishli siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar vujudga kelganda va muayyan shartlar bajarilganda shakllanadi. Biroq, bu shartlarning umume'tirof etilgan, aniq ro'yxati yo'q va ular hatto tahlil qilinmagan.

Ijtimoiy davlat g'oyalari ko'plab mamlakatlarda keng ma'lum va fundamental ilmiy asosga ega. Biroq, ijtimoiy davlat asosini tashkil etuvchi nazariy masalalar muhokama mavzusi bo'lib qolmoqda. Ushbu mavzu bo'yicha ko'plab ilmiy nashrlarga qaramasdan, ijtimoiy davlatning o'ziga xos funksiyalari, uning ishlash mexanizmlari va ushbu mexanizmlarning tabiati haqida umumiy qabul qilingan g'oyalar mavjud emas. Turli mamlakatlarda ijtimoiy davlatning turli modellari paydo bo'ldi. Umumiy qonuniyatlardan tashqari ijtimoiy davlatlarning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularni tahlil qilish ijtimoiy davlatning bir necha turlarini (modellarini) alohida ko'rsatish imkonini beradi. Har bir muallif o'z tadqiqotchisining pozitsiyasidan kelib chiqib, tasniflash uchun turlicha asoslash tanlaganligi sababli, ilmiy adabiyotlarda ijtimoiy davlatlarning turli tipologiyalari – iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, tarixiy va boshqalar taqdim etilgan. Ijtimoiy davlat ijtimoiy munosabatlarning evolyusiyasi va rivojlanishi jarayonida ishlab chiqarish tarkibida inson rolining o'zgarishiga javob sifatida paydo bo'ldi va natijada shaxs-jamiyat, shaxs- davlat munosabatlari, dunyodagi umumiy insonparvarlashuv ta'sirida jahon siyosiy taraqqiyotining muhim belgilovchi omiliga aylandi. Ijtimoiy davlat mohiyatini nazariy tushunish, jamiyat taraqqiyoti taraqqiyoti mezonlarini aniqlash, davlatning davlat tuzilmalaridagi rolini, demokratiya va fuqarolik jamiyati institutlarining holatini aniqlash, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish mexanizmlarini tushunish kabi muhim siyosiy va amaliy savollarga berilgan javoblarga bog'liq. "Ijtimoiy davlat har bir inson uchun ijtimoiy tenglik va adolat prinsiplari asosida munosib yashash sharoitlarini yaratib berishini, u – ijtimoiy tafovutlarni kamaytirish, muhtojlarga yordam berish bo'yicha samarali siyosat olib boradigan davlat modeli ekanini ta'rifladi. Ijtimoiy davlat muhtojlarga uy-joy, yashash uchun zarur bo'lgan iste'mol tovarlarining eng kam miqdori belgilab qo'yilishini nazarda tutishi, u shaxs va uning oilasi munosib hayot kechirishi uchun yetadigan ish haqi, bandlikni ta'minlash, xavfsiz mehnat sharoitini yaratish, kambag'allikni qisqartirishni talab qilishini ta'kidladi. Shular qatorida yashash uchun zarur resurslar – ichimlik suvi, tabiiy gaz, elektr energiyasi, transport va boshqa qulayliklar bilan ta'minlanish, majburiy mehnatga taqiq qo'yish ham ijtimoiy davlatda muhim ahamiyat kasb etadi"².

Ijtimoiy-huquqiy davlatning mohiyatini o'rganishning dolzarbligi nafaqat ulardan kelib chiqadigan muhim siyosiy oqibatlar, balki iqtisodiy nazariya va amaliyot uchun ahamiyati bilan ham belgilanadi.

Ijtimoiy holatni o'rganishning ilmiy dolzarbligi nafaqat evristik ahamiyatga ega, balki amaliy ahamiyatga ega. Aniq davlat ijtimoiy siyosatini ishlab chiqish, davlat ijtimoiy byudjetlari, pensiyalar tarkibi to'g'risida qarorlar qabul qilish ijtimoiy himoya va ijtimoiy yordam mexanizmlarining rivojlanish dinamikasitaxminanish haqi darajasi dinamikasini aniqlash, ijtimoiy dasturlarga investitsiyalar, sog'liqni saqlash va ta'lim tizimini rivojlantirish - bularning barchasi obektiv ilmiy bilimlar bilan ta'minlanishi kerak.

Ijtimoiy davlat nazariyasi, sotsiallik tushunchasining mohiyati, davlatning ijtimoiy funksiyalari va ularni amalga rivojlantirish mexanizmlari haqidagi qarashlarimizni umumlashtiradi, jamiyat va davlatning rivojlanish vektorini belgilaydi.

O'zbekistonda mehnat va salomatlik muhofaza qilinadi, kafolatlangan eng kam ish haqi miqdori belgilanadi, oila, onalar, otalar va bolalar, nogironlar va qariyalardavlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy xizmatlar tizimini rivojlantirish, Konstitusiyada davlat tomonidan pensiya va nafaqalar tayinlash bo'yicha qoidalarning belgilanishi, ijtimoiy ta'minot kafolati g'oyasini shakllantirish – bularning barchasi zamonaviy ijtimoiy bozor iqtisodiyoti - Germaniya, Fransiya, Avstriya, Shveysariya, barcha Yevropa Ittifoqi (YEI) mamlakatlari va Xalqaro Mehnat Tashkilotiga (XMT) xos bo'lgan

² Abduraimova R.A. yangi o'zbekiston — ijtimoiy davlat // Scientific progress. 2023. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yangi-o-zbekiston-ijtimoiy-davlat> (дата обращения: 27.09.2024).

zamonaviy davlat falsafasi O'zbekistonda allaqachon qabul qilingan. Ushbu falsafaning asosini ijtimoiy davlat g'oyasi tashkil etadi.

Ijtimoiy davlat - bu insonni oliy qadriyat deb e'lon qiladigan, shaxsning munosib hayotini ta'minlash, uning ijodiy (mehnat) salohiyatini erkin rivojlantirish va ochish uchun shart-sharoit yaratadigan huquqiy demokratik davlatdir. Munosib hayot deganda insonning rivojlangan jamiyat standartlari darajasidagi moddiy ta'minoti, madaniy qadriyatlardan foydalanish imkoniyati, shaxsiy xavfsizlik huquqlarining kafolati tushuniladi, insonning erkin rivojlanishi esa uning jismoniy, aqliy va ma'naviy evolyusiyasini bildiradi.

Ijtimoiy davlat inson farovonligi va jamiyat farovonligi yo'lida erkinlik va hokimiyat tushunchalarini uyg'unlashtirishning eng to'g'ri usuli bo'lib, mahsulot taqsimotida ijtimoiy adolat va hamjihatlikni ta'minlashdir. Ijtimoiy adolat va ijtimoiy hamjihatlik quyidagi qoidalarni amalga rivojlantirishni nazarda tutadi: avlodlar va urug'larning birgalikdagi mas'uliyati - kasallar o'rniga sog'lom maosh; boylar kambag'allar uchun to'laydi; mehnatga layoqatli odamlar mehnatga layoqatsizlar uchun haq to'laydilar; erkaklar va ayollar uchun teng huquq va imkoniyatlar ta'minlanishi kerak.

Konstitusiyalarida ijtimoiy davlat deb e'lon qilingan ko'plab Yevropa davlatlarining tajribasi shuni ko'rsatdiki, ular o'zlarining ijtimoiy-iqtisodiy siyosatini belgilashda turlicha tamoyillarga asoslanadimal qiladilar.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatdiki, aholining ijtimoiy takror ishlab chiqarish jarayonini moliyalashtirish va tashkil etishda davlatning bevosita ishtirokisiz ijtimoiy majmuani samarali rivojlantirish mumkin emas. Shuningdek, ma'lumki, O'zbekistonning madaniy an'analari asosan davlat homiyligidagi ijtimoiy majmua rivojlanishi bilan bog'liq. Shu bois, ijtimoiy sohadagi islohotlar ijtimoiy davlat modeliga asoslanishi kerak, deb o'ylaymiz. Bu taklifni biz aytmoqchi bo'lgan fikrlarimiz ham tasdiqlaydi. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, islohotlarning so'nggi o'n yilligi O'zbekiston davlati uchun katta ijtimoiy yo'qotishlar bilan kechgan murakkab qurilish davri bo'ldi. Endilikda milliy iqtisodiyotni izchil mustahkamlash bosqichida islohotlarning ijtimoiy jihatlari hayotga tatbiq etish yo'lida maqsadli harakat qilish uchun shart-sharoit va shart-sharoit yaratilmoqda. Bu jarayon kuchli va faol ijtimoiy siyosat tarafdori bo'lgan, O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti I.A.Karimov va uning siyosiy vorisi Prezident Shavkat Mirziyoyevning siyosiy ko'rsatmalariga javob beradigan O'zbekiston fuqarolarining ehtiyojlarini qondirish bilan belgilanadi.

Bizning nazarimizda O'zbekistonda ijtimoiy davlatning aholining ko'pchiligi tushunadigan, xalq mentalitetiga javob beradigan, uning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga oladigan varianti bo'lishi kerak.

Nihoyat, bu talab Xalqaro Mehnat Tashkilotining konvensiyalari va tavsiyalariga, Yevropa Ijtimoiy Xartiyasiga, Yevropa ijtimoiy xavfsizlik kodeksiga, Inson huquqlari deklaratsiyasiga va boshqalarga kiritilgan. hujjatlarda aks ettirilganligi respublika aholisining turmush darajasi va sifatini shakllantirishning obektiv zaruratidan kelib chiqadi.

Shuningdek, ijtimoiy-huquqiy davlat inson farovonligi va jamiyat farovonligini, yaratilgan mahsulotni taqsimlashda ijtimoiy adolat va hamjihatlikni ta'minlashda erkinlik va hokimiyat tamoyillarini o'zida mujassamlashtirgan eng maqsadli vosita ekanligini alohida ta'kidlash zarur. Ijtimoiy adolat va ijtimoiy hamjihatlik quyidagi qoidalarni amalga rivojlantirishni nazarda tutadi: avlodlar va guruhlarning birgalikdagi mas'uliyati - kambag'allar o'rniga boylarga, kasallar o'rniga sog'lomlarga, nogironlar o'rniga mehnatga layoqatli'larga haq to'lash; Erkaklar va ayollar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlanishi kerak.

O'zbekistonda ijtimoiy davlat qurish zaruriyatini tavsiflash bilan birga, ijtimoiy davlat konsepsiyasida ijtimoiy muammolar davlat uchun ustuvor ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlash vazifasi borligini qayd etaylik. "Ijtimoiy davlat" tushunchasidan bevosita hech qanday huquqiy oqibatlar yoki huquqiy majburiyatlar kelib chiqmaydi. Biroq, bizning fikrimizcha, davlatning ijtimoiy muammolarga doimiy e'tibor qaratilishi ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan muhim ahamiyatga ega.

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasida O'zbekiston Respublikasi ijtimoiy davlat ekanligi to'g'risidagi huquqiy norma yo'q. Konstitusiyamizda: "Inson huquq va erkinliklarini himoya qilish davlatning oliy maqsadidir" deb belgilangan. Biroq, "O'zbekiston davlati xalq va har bir fuqaroning farovonligini rivojlantirish, uning ijtimoiy himoyasi va munosib turmush darajasini yuksaltirish haqida g'amxo'rlik qiladi". Konstitusiyaning boshqa moddalarida davlatning ijtimoiy hayotning turli sohalarida (mehnat, uy-joy, dam olish, sog'liqni saqlash, ta'lim va boshqalar) majburiyatlarini belgilovchi qoidalar mavjud. Shunga qaramay, davlatimiz Konstitusiyasida o'z aksini topgan ijtimoiy majburiyatlar ro'yxati, shubhasiz, rivojlangan mamlakatlar konstitusiyaviy nazariyasi va amaliyotida umume'tirof etilgan majburiyatlardan orqada qolmoqda.

Rivojlangan mamlakatlar konstitusiyalarida davlatning rasmiy mafkurasida ijtimoiy qadriyatlarning ustuvorligi yanada jiddiyroq aks ettirilgan. Shu jumladan, ijtimoiy davlat sharoitida minimal iste'mol kafolatlanishi kerak. Bu eng kam yashash minimumiga, eng kam ish haqiga, eng kam pensiyaga, tibbiy xizmatlarning eng kam hajmiga, uy-joy bilan ta'minlashning minimal darajasiga, umumiy va kasb-hunar ta'limining eng kam darajasiga teng darajada qo'llaniladi.

Ko‘rinib turibdiki, davlatimiz haligacha o‘z ijtimoiy vazifalarini zamonaviy G‘arb davlatlari tartibi va ko‘lamida bajara olmayapti.

Ijtimoiy davlat faoliyatining mohiyati, asosiy mexanizmi - uning fuqarolar oldidagi ijtimoiy majburiyatlarini real bajarilishini ta‘minlovchi iqtisodiy siyosati ijtimoiy bozor iqtisodiyotining rivojlanish darajasidir.

O‘zbekistonning o‘ziga xosligi shundaki, ijtimoiy dasturlarni amalga rivojlantirish uchun foydalanish mumkin bo‘lgan kuchli iqtisodiy salohiyatni yaratgan G‘arb davlatlaridan farqli o‘laroq, O‘zbekistonda ijtimoiy davlatning barpo etilishi muammoni hal qilish davriga to‘g‘ri keladi. Biroq, bizning fikrimizcha, “O‘zbekiston Respublikasi hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish Davlat dasturi”da nazarda tutilgan ijtimoiy-iqtisodiy muammolar izchillik bilan hal qilinarkan, O‘zbekistonni muvaffaqiyatli tashkil etish va faoliyat ko‘rsatishi uchun zarur bo‘lgan dastlabki shart-sharoitlar mavjud. O‘zbekistonda ijtimoiy-huquqiy davlat yaratiladi.

Adabiyotlar

1. Anarbayev J.B. o‘g‘li ijtimoiy davlat nazariyalari // sai. 2024. №Special Issue 19. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ijtimoiy-davlat-nazariyalari> (дата обращения: 27.09.2024).
2. Abdukarimova R.A. yangi o‘zbekiston — ijtimoiy davlat // Scientific progress. 2023. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yangi-o-zbekiston-ijtimoiy-davlat> (дата обращения: 27.09.2024).